

^{1,2}**Смоляр Н. О.**, к. б. н., доцент, ²**Запорожець А. О.**, учениця
¹Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна,
²Полтавський обласний еколого-натуралістичний центр
учнівської молоді, м. Полтава, Україна

ЗБЕРЕЖЕННЯ ОСТАНЦІВ СУПРУНІВСЬКИХ ДІБРОВ У ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ

Збереження лісів є однією з важливих сучасних проблем людства, оскільки ці біоми є одними із найважливіших джерел відновних ресурсів біосфери, здатні стабілізувати та відновлювати її природну рівновагу. Тому питання охорони лісів планети, у тому числі й України, набувають пріоритетного значення. Надзвичайно актуальні вони й для Полтавщини – лісостепового регіону, де широколистяні ліси хоча і є зональним типом рослинності, однак збереглися лише на незначних площах і фрагментарно. На околицях міста Полтави – обласного центру України – й до нашого часу збереглися незначні за площею масиви широколистяних лісів – залишки вікових дібров, зональних для Лівобережного Лісостепу [1, 5].

Незначні за площею масиви таких дібров природного походження, що мають вигляд окремих лісових масивів, збереглися й в околицях с. Супрунівка неподалік Полтави в західному напрямі вздовж автодороги М-3 «Київ – Довжанський, названі нами Супрунівськими перелісками. Вони перебувають в оточенні сільськогосподарських угідь та відвідуються місцевим населенням, а у весняний період ботанічними браконьєрами, що обумовлює синантропізацію та ксерофітизацію флори й негативно позначається на екологічному стані окремих ділянок цих лісових масивів.

Нами за результатами проведених комплексних оригінальних досліджень встановлено видовий склад флори Супрунівських перелісків, який нараховує 116 видів вищих рослин. Вони представляють відділ Magnoliophyta і належать до 88 родів, 38 родин та 28 порядків. Нами ці види проаналізовано також у біоморфологічному, екологічному та еколого-ценотичному відношенні. За рядом біоморфологічних показників флора Супрунівських перелісків має лісостеповий помірноширотний характер [4].

Основне флористичне ядро у лісових масивах Супрунівських перелісків, окрім домінантів, формують такі види: *Asarum europaeum* L., *Polygonatum multiflorum* (L.) All., *Stachys sylvatica* L., *Millium effusum* L., *Melica nutans* L., *Pulmonria obscura* Dumort., *Galium odoratum* (L.) Scop., *Brachypodium sylvatica* (Huds.) Beauv.), *Scrophularia nodosa* L., *Campanula trachelium* L., *Viola mirabilis* L. та деякі інші. Значна участь в угрупованнях

лісових «бур'янів» – нітрофілів, (*Urtica dioica* L., *Alliaria petiolata* (M. Bieb.) Cavara & Crande, *Geum urbanum* L., *Galium aparine* L., *Ballota ruderalis* Sw.) вказує на присутність помітного антропогенного фактора на деяких ділянках.

Специфіку широколистянолісових біотопів визначає й наявність у складі флори ефемероїдів (*Scilla siberica* Haw., *Corydalis solida* (L.) Clairv., *Gagea lutea* (L.) Ker Gawl., *G. minina* (L.) Ker Gawl, *Ficaria verna* Huds. aggr.) та ін., які утворюють навесні в лісових масивах Супрунівських перелісків синузії із домінуванням *Scilla siberica* – виду з регіональним созологічним статусом [3]. Навесні 2022 року в одному із лісових масивів ближче до с. Івашки нами виявлено місцезнаходження ще одного созофіта – *Tulipa quercetorum* Klokov, & Zoz, який включений до Червоної книги України [7]. В цьому місцезнаходженні популяція виду є життєвою, формується в оптимальних екологічних умовах, характеризується добрими якісними показниками щодо чисельності та вікової структури. Однак, на ці характеристики значно впливає ботанічне браконьєрство, яке фіксувалося навіть навесні 2022 року, коли відвідування лісових масивів в умовах воєнного часу, запровадженого в Україні, було заборонено.

За еколого-ценотичною характеристикою всі виявлені види Супрунівських перелісків розподілилися між шістьма групами й один вид визначений нами як такий, що не належить до екологічних груп лісових масивів. Найбільш чисельною є власне неморальнолісова (52 видів; 44,8%), види якої приурочені до угруповань класу *Quercus-Fagetum* Br.-Bl et Vlieger. in Vlieger 1937 (за флористичною класифікацією Брун-Бланке) [6]. Інші групи включають все ж більшість виявлених на території лісових масивів Супрунівських перелісків 64 види (71; 55,2%), а саме – лучно-стєпова (18 видів; 15,5%), лучна (13; 11,2%), узлісна (11; 9,5), група видів із широкою екологічною валентністю (10; 8,6%), рудеральна (11; 9,5%). Такий розподіл вказує на наявність різнорідних екологічних умов у межах лісового масиву, що пов'язане як із природними, так і з антропогенними факторами. Адже лісові масиви незначні за площею, знаходяться в зоні впливу антропогенного фактора у вигляді рекреаційного навантаження (відвідування місцевими жителями) та ведення сільськогосподарської діяльності на суміжних місцевостях.

Встановлено, що на основних площах обстежені лісові угруповання мають типову чотириярусну будову. Перший ярус формують *Quercus robur* L. та його супутники – *Tilia cordata* Mill., *Acer platanoides* L., на деяких ділянках *Fraxinus excelsior* L. та *Populus tremule* L. Другий ярус угруповань теж формують деревні види (*Acer campestre* L., *Pyrus commune* L., види *Ulmus* та деякі інші). Третій ярус – підлісок – утворюють кущі зімкненістю 0,2-0,1 (*Corylus avellana* L. з участю *Euonymus verrucosa* Scop., *E. europaeae* L.). На висвітлених ділянках лісу, лісових галявинах, ближче до узлісь та на узліссях зростає роль таких кущів як *Crataegus pseudokyrstostyla* Klokov,

Acer tataricum L., *Sambucus nigra* L. *Acer tataricum* L. та *Prunus spinosa* L., що утворюють своєрідні пояси, які оперезують ліс ззовні. Четвертий ярус – травостій – у лісових масивах утворюють трав'янисті рослини, які своєю висотою його диференціюють. Домінантами травостою на обстежених ділянках виступають *Stellaria holosteoides* та *Aegopodium podagraria* L. Відсутність більш вологолюбних домінантів трав'яного покриву дібров – *Carex pillosa* Scop. та *Convallaria majalis* L. – очевидно обумовлена незначною площею лісових масивів, які межують із відкритими просторами сільськогосподарських полів, що не дозволяє формувати більш вологий мікроклімат в лісі.

Фітоценозологічну значущість визначають фітоценози, включені до Зеленої книги України [2] – кленово-липово-дубові ліщинові (*Acereto (platanoides)-Tilieto (cordatii)-Coryloso (avellanii)*) з *Aegopodium podagraria* та *Stellaria holosteoides*.

Таким чином, за флористичним складом, збереженим неморальним флористичним ядром та структурою обстежених лісових масивів Супрунівських перелісків є типовими для Лівобережного Лісостепу України, природні за походженням та потребують охорони шляхом створення ботанічного заказника місцевого значення, що особливо актуально в сучасних умовах посилення екологічних ризиків і загроз.

Використані інформаційні джерела:

1. Донченко Д., Смоляр Н. Созологічна цінність останців природних дібров на території м. Полтава та питання їх охорони // Молодь і поступ біології : Зб-к тез XII Міжн. наук. конф.. студентів і аспірантів (м. Львів, 19-21 квітня 2016 р.). Львів, 2016. С. 152–153.

2. Зелена книга України ; під ред. чл.-кор. НАН України Я. П. Дідуха. К. : Альтерпрес, 2009. 448 с.

3. Офіційні переліки регіонально рідкісних рослин адміністративних територій України (довідкове видання) / Укладачі: докт. біол. наук, проф. Т. Л. Андрієнко, канд. біол. наук М. М. Перегрим. Київ : Альтерпрес, 2012. С. 93-99.

4. Смоляр Н. О., Запорожець А. О. Фіторізноманіття Супрунівських перелісків та їх збереження // Actual Problems of Practice and Science and Methods of their Solution : Abstracts of IV International Scientific and Practical Conference Milan, Italy (January 31 – February 02, 2022. P. 116–120.

5. Смоляр Н. О., Халимон О. В. Яківчанський ліс як осередок збереження лісової фіторізноманітності в Полтаві // Біологія та екологія. 2017. Том 3, № 1-2. С. 38-45.

6. Соломаха В. А. Синтаксономія рослинності України. Третє наближення / В. А. Соломаха. Київ : Фітосоціоцентр, 2008. 296 с.

7. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я. П. Дідуха. К. : Глобалконсалтинг, 2009.